

*До спеціалізованої вченої ради Д 26.142.05
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
03039, Київ, вул. Фрометівська, 2*

В І Д Г У К

**офіційного опонента на дисертацію Кисляка Олександра Миколайовича
«Процесуальний статус слідчого у кримінальному процесі України»,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі
спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

На сьогодні ні в кого не викликає заперечення, що відповідно до Конституції України та КПК України кримінальне провадження здійснюється на основі принципу змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, визначеними кримінальним процесуальним законом. Розповсюдженням дії принципу змагальності сторін на усі стадії кримінального провадження вітчизняний законодавець кардинально змінив тип кримінального процесу України, який функціонував до 2012 року.

Питання кримінальної процесуальної діяльності слідчого було предметом досліджень у науці кримінального процесу протягом не одного десятка років. Однак функції слідчого розглядалися або як основні напрями його діяльності, що призводило до виокремлення незначної кількості функцій (розслідування, обвинувачення, вирішення кримінального провадження).

Зазначене ставить перед наукою, законодавчою та правоохоронною практикою завдання негайної розробки та реалізації теоретичних, правових, організаційних проблем процесуального статусу слідчого у кримінальному процесі, в якому на основі критичного опрацювання положень кримінального процесуального законодавства та правозастосовної практики сформулювати висновки, що дають змогу

розв'язати низку проблем праксеологічного характеру в умовах воєнного стану та структурно-функціональних змін у системі правоохоронних органів.

Незважаючи на актуальність наукових розробок, слід зазначити, що у зв'язку із кардинальними змінами законодавства та воєнними діями на території України, додаткового поглибленого вивчення потребує кримінальна процесуальна діяльність слідчого саме в умовах воєнного стану, позаяк результати пізнавальної діяльності такого суб'єкта сторони обвинувачення значною мірою залежать від належного науково-методичного супроводження досудового розслідування кримінальних правопорушень та, відповідно, наявності для цього достатнього кола повноважень і гарантій їх забезпечення. Розроблення ефективних шляхів вирішення проблемних питань вбачається можливим у результаті проведення комплексного дослідження процесуального статусу слідчого у кримінальному процесі України, що й обумовлює актуальність дослідження.

У своїй сукупності зазначені фактори обумовлюють необхідність поглиблення теоретичних розробок, що свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження, його наукове, теоретичне та практичне значення.

Саме тому актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів.

Основна мета, яку поставив перед собою дисертант - це вирішити конкретне наукове завдання з обґрунтування теоретичних засад і правових положень, що розкривають процесуальний статус слідчого у кримінальному процесі України, з розробленням пропозицій і рекомендацій спрямованих на удосконалення кримінального процесуального законодавства та відповідної правозастосовної практики в умовах воєнного стану. Теоретичною, науково-інформаційною, правовою основою дисертаційного дослідження, яка також дала можливість результативно, і на досить високому рівні вирішити поставлені проблеми, є наукові праці ряду вчених, які досліджували проблемні питання кримінальної процесуальної

діяльності слідчих за часів незалежності розглянуті у працях С. С. Аскерова, О. В. Бауліна, Я. А. Бурлаки, Р. В. Войтюка, О. О. Волобуєвої, В. І. Галагана, В. М. Галунька, О. В. Зайцева, М. В. Калатура, А. Г. Каткової, О. О. Кіпера, О. О. Лисецького, О. І. Литвинчука, Є. Д. Лук'янчикова, Д. М. Мірковця, Н. Р. Носевича, В. В. Рожнової, В. Г. Полковникова, І. М. Попович, В. В. Сидорчука, Г. І. Сисоєнка, О. А. Солдатенко, О. І. Шевченка, А. В. Шевчишена, С. І. Чернобаєва, М. С. Цуцкірідзе та ін.

Водночас, незважаючи на значний вклад таких учених у розроблення проблематики, у зв'язку із кардинальними змінами законодавства та воєнними діями на території України, додаткового поглибленого вивчення потребує кримінальна процесуальна діяльність слідчого саме в умовах воєнного стану, позаяк результати пізнавальної діяльності такого суб'єкта сторони обвинувачення значною мірою залежать від належного науково-методичного супроводження досудового розслідування кримінальних правопорушень та, відповідно, наявності для цього достатнього кола повноважень і гарантій їх забезпечення. Розроблення ефективних шляхів вирішення проблемних питань вбачається можливим у результаті проведення комплексного дослідження процесуального статусу слідчого у кримінальному процесі України, що й обумовлює актуальність дослідження.

Про наукову новизну отриманих результатів (як і про особистий внесок дисертанта в правову науку) свідчить, зокрема: здійснення порівняльного аналізу визначено співвідношення «слідчого» та «детектива» у вітчизняній та зарубіжній практиці, з виокремленням критеріїв їх розмежування та взаємозв'язку, формулюванням відповідних авторських дефініцій й запропоновано реформування системи органів досудового розслідування в частині правової регламентації таких суб'єктів у кримінальному процесі України шляхом затвердження уніфікованого для теорії і практики статусу «детектив». Обґрунтовано концептуальний підхід в частині процесуальної нерівності статусу детектив-оперативний працівник та детектив-слідчий, що засвідчило нагальну необхідність врегулювання процесуальних норм шляхом

розширення, у тому числі і повноважень детектива-оперативного працівника, та надання можливості слідчим самостійно ініціювати проведення оперативно-розшукових заходів.

Надання поняття «процесуальний статус слідчого у кримінальному процесі» як системи закріплених у Кримінальному процесуальному кодексі України повноважень, обов'язків, відповідальності та гарантій діяльності уповноважених осіб (п. 17 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України), що відображає їх фактичне положення у правовідносинах з іншими учасниками кримінального процесу під час захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування.

Дисертація, відповідно до мети і завдань дослідження, складається з вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

В основному дисертація має суто прикладне значення, в якій сформульовані окремі теоретичні положення та практичні рекомендації, які можуть бути використані: у правозастосовній діяльності органів досудового розслідування – з метою розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів, застосування у практичній діяльності слідчих підрозділів, а також під час проведення занять в системі службової підготовки слідчих; в освітньому процесі – при підготовці лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінального процесу, а також під час проведення різних видів занять за відповідною дисципліною в системі підвищення кваліфікації працівників органів досудового розслідування. Позитивним є факт впровадження результатів дослідження у вищевказані напрямки.

Дисертант проаналізував достатній обсяг літератури стосовно теми свого дослідження, вивчивши проблемні питання, що розкривають процесуальний статус слідчого у кримінальному процесі.

Зупинюсь лише на тих результатах дисертаційного дослідження, що мають суттєву новизну і в сукупності вирішують актуальні і складні проблеми, пов'язані з метою даного дослідження.

1. Дисертант обґрунтовує концептуальний підхід щодо непропорційного розподілу повноважень детектива НАБУ порівняно із слідчими інших правоохоронних органів, а також щодо їх спільної проблеми, яка пов'язана із відсутністю механізму оперативно-розшукової ініціативи та можливістю самостійного проведення оперативно-розшукових заходів, що засвідчило нагальну необхідність розширення повноважень в частині надання можливості таким суб'єктам самостійно ініціювати проведення оперативно-розшукових заходів (підрозділ 1.1).

2. Автор вдало розкриває правову регламентацію процесуального статусу слідчого у кримінальному процесі в умовах воєнного стану, а саме: на початку досудового розслідування; під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження; при проведенні слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, в частині фіксації кримінального провадження, під час складання й передачі обвинувального акта до суду, відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження; в кримінальному провадженні щодо неповнолітніх.

3. Вагомим внеском є запропонування створення Національного бюро розслідувань в рамках забезпечення національної безпеки України, яке об'єднає усі органи досудового розслідування із принциповою моделлю зовнішнього та внутрішнього управління; прийняття Закону України «Про правовий статус слідчих та органи досудового розслідування», в якому закріпити єдину систему органів досудового розслідування з чітким визначенням компетенцій кожного, а також регламентувати кримінальний процесуальний статус слідчих й державні гарантії щодо їх професійної діяльності.

4. Важливим є висвітлення і класифікацію прав та обов'язків слідчого: *основні* (процесуальні – закріплені кримінальним процесуальним законом,

регламентують діяльність та порядок рішень у кримінальному провадженні), *забезпечувальні* (організаційно-управлінські – закріплені відомчими нормативно-правовими актами, які визначають повноваження та шляхи їх реалізації, регулюють діяльність слідчого при взаємодії з керівником органу досудового розслідування, процесуальним керівником, співробітником оперативного підрозділу та іншими суб'єктами) та *спеціальні* (обов'язки, характерні для окремо взятих органів досудового розслідування, зокрема Державного бюро розслідувань (ДБР) та Національного антикорупційного бюро України (НАБУ)).

5. Вагомим внеском у науку та практику можна вважати розгляд теоретико-праксеологічного підходу до розширення самостійності та незалежності слідчих в частині прийняття рішення щодо освідкування особи (ст. 241 КПК України), установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України), візуального спостереження за особою в публічно доступних місцях (ст. 269 КПК України); самостійного застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження (привід (ст. 140 КПК України), тимчасовий доступ до речей та документів (ст. 159 КПК України), особисте зобов'язання (ч. 5 ст. 194 КПК України)).

Ці результати дослідження вказують на те, що дисертант вирішив складні проблеми, та розв'язав низку проблем праксеологічного характеру в умовах воєнного стану та структурно-функціональних змін у системі правоохоронних органів. Основні положення, ідеї, висновки, пропозиції пройшли свою апробацію і впроваджуються в практику. Зокрема, вони отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях. Автор має наукові праці за обраною темою, з яких п'ять статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, три – у збірниках тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Разом з тим робота викликає певні зауваження та побажання, що можуть бути підставою для дискусії під час захисту дисертації і враховані автором при подальшій роботі в обраному напрямку своїх досліджень.

1. Слід відмітити, що за категорією суб'єктів кримінальних правопорушень підслідність НАБУ частково співпадає з підслідністю слідчих органів ДБР. У зв'язку з цим можуть виникати проблеми при визначенні підслідності ДБР і НАБУ. Не випадково у зауваженнях Головного юридичного управління до проекту Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 16 вересня 2014 р. № 5085 наголошувалось, що ДБР мало б створюватися фактично для виконання тієї ж функції та стосовно того ж кола суб'єктів, що і НАБУ. Але, на думку офіційного опонента поза увагою автора дисертації залишилося важливе питання – чи потрібно було взагалі створювати такий орган як НАБУ, і чи потрібно існування двох цих органів одночасно?

2. При доказуванні безпосередніх умов, які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, слід встановити недоліки в діяльності підприємств, установ, організацій, службових, посадових та інших осіб, унаслідок яких стало можливим його вчинення та заподіяння шкоди. На нашу думку, дисертація значно б виграла, якщо при викладенні матеріалу О.М. Кисляк дослідив особливості та призначення такого процесуального акту, як «Подання».

3. Науковці, зазвичай, розглядають питання достатності процесуальних повноважень слідчого, або необхідності щодо їх розширення. Хотілося почути думку та позицію автора з приводу можливості розширення повноважень слідчого.

4. Ми погоджуємося з автором, що проблемою реалізації слідчим процесуальних повноважень є неможливість здійснення ним оперативно-розшукових заходів. стор.101 дис., але у зв'язку з цим, видається за необхідне розширення самостійності слідчого шляхом збільшення його процесуальних повноважень саме у частині проведення оперативно-розш

5.

6. укових заходів, що передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» в частині виключно для підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. При прилюдному захисті хотілося почути від дисертанта його бачення та шляхи збільшення процесуальних повноважень слідчого.

7. КПК України не дає офіційного визначення процесуальних рішень слідчого. Хотілося почути думку та позицію автора стосовно проблеми реалізації слідчим процесуальних повноважень?

Однак, викладені зауваження мають дискусійний характер і стосуються окремих питань теми дисертаційного дослідження, з яких автор має право на власну точку зору і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації в цілому.

Повнота викладеного матеріалу і обґрунтованість висновків, зроблених дисертантом, дають підстави визнати, що дисертація О.М. Кисляка є самостійним, завершеним науковим твором монографічного характеру, а отримані ним нові важливі і обґрунтовані результати з актуальних проблем, у своїй сукупності, в межах проведеного дослідження, пропонують варіанти вирішення складної задачі з подальшого удосконалення нормативно-правового забезпечення процесуального статусу слідчого у кримінальному процесі.

Основні результати дисертаційного дослідження викладені в публікаціях автора. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Дисертація і автореферат відповідають вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567. Викладеним підтверджується, що дисертант **Кисляк Олександр Миколайович** вніс певний особистий внесок в подальшу розробку наукових проблем, їм обраних.

Викладене надає підстави для висновку, що кандидатська дисертація Кисляка Олександра Миколайовича «Процесуальний статус слідчого у кримінальному процесі України» у повній мірі відповідає вимогам ВАК

України до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії), а її автор заслуговує присудження зазначеного наукового ступеня зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:
Слідчий суддя Київського
апеляційного суду
доктор юридичних наук, професор

03. 02. 2025 року

Олег ІГНАТЮК